

УДК 368:633/635

О.М. Віленчук

к.е.н.

Житомирський національний агроекологічний університет

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
РИНКУ АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Визначено місце та роль страхового захисту сільськогосподарського виробництва в умовах ризикогенного середовища. Висвітлено історичні та сучасні загальносвітові тенденції розвитку ринку аграрного страхування. Обґрунтовано інституціональні чинники подальшої стратегії розвитку ринку аграрного страхування в Україні.

Постановка проблеми

Ймовірність, ризикогенність, невизначеність, непередбаченість – це основні ознаки мінливого середовища в якому за сучасних умов доводиться здійснювати господарську діяльність виробникам сільськогосподарської продукції. За попередні роки, як в Україні, так і у більшості країн світу спостерігається стійка тенденція до зростання збитків суб'єктів аграрного підприємництва під впливом небезпечних природно-кліматичних явищ. Їх кількість за останнє десятиріччя збільшилась більше ніж у 2,5 рази. Високий рівень чутливості до природних, техногенних, антропогенних, соціально-економічних, екологічних, інформаційних та інших ризиків створює істотну небезпеку для аграріїв, особливо з огляду на забезпеченість рівня їх конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції. Постає завдання у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці практичних заходів спрямованих на формування дієвого інструментарію здатного забезпечити майнові інтереси товаровиробників у процесі господарської діяльності.

Досвід провідних аграрних країн світу (США, Канади, Бразилії, Німеччини Іспанії), засвідчує, що світова фінансова наука поки що не віднайшла більш ефективного та дієвого інструмента протидії ризикам та пом'якшення їх негативної дії для аграріїв, ніж страхування. Основоположні ідеї страхування полягають у забезпеченні стабільного економічного зростання, яке має здійснюватись шляхом створення умов для розвитку ефективного підприємництва в аграрному секторі, підвищення конкурентоспроможності продукції, створення цивілізаційних засад для проживання й відтворення людського капіталу. Усе це вимагає серйозного фінансового оздоровлення господарств, належних механізмів розширеного відтворення факторів виробництва за рахунок власних коштів і притоку банківських і бюджетних інвестицій у цю галузь [6, с. 183].

Аналіз останніх досліджень

Дослідженням проблем становлення та розвитку ринку аграрного страхування присвячені праці Борисової В.А., Базилевича В.Д., Дем'яненка М.Я.,

Навроцького С.А., Осадця С.С. Водночас питання інституціонального забезпечення процесу взаємодії учасників ринку аграрного страхування залишаються недостатньо дослідженими. Метою написання даної статті є формування стратегічних орієнтирів розвитку процесу взаємодії між учасниками ринку аграрного страхування.

Об'єкт та методика досліджень

Об'єктом дослідження виступають теоретико-методологічні підходи до обґрунтування системи страхового захисту аграріїв.

У процесі дослідження використовувались методи індукції, дедукції, синтезу та аналізу з метою узагальнення авторських поглядів на сутність, роль та можливості забезпечення майнових інтересів аграріїв, використовуючи сучасну систему страхового захисту. Метою написання даної статті є наукове обґрунтування впливу інституціональних чинників на стратегію розвитку ринку аграрного страхування в Україні.

Результати досліджень

Активізація наукового інтересу до страхування, як потужної фінансової інституції, та аграрного страхування зокрема, обумовлена необхідністю забезпечення стабільності, прогнозованості та збалансованості руху грошових потоків суб'єктів господарювання з метою подолання негативних наслідків прояву страхових подій.

Страховий захист сільськогосподарського виробництва в усьому світі розглядається як важлива складова інфраструктури аграрного ринку. Використання страхового механізму аграріями надає їм право заздалегідь забезпечити власні майнові інтереси за рахунок передачі ризиків (або їх частини) страховій компанії. Пріоритетним завданням страхування сільськогосподарських ризиків є гарантування економічної та продовольчої безпеки держави, створення сприятливих умов для розвитку аграрного сектора економіки, захисту майнових інтересів сільськогосподарських підприємств. Об'єктивна необхідність використання страхування в сільському господарстві пояснюється недостатніми можливостями держави і ринку забезпечити широку маневреність фінансовими ресурсами господарюючих суб'єктів, особливо в умовах ризикогенного середовища.

Переваги страхового захисту зрозуміли ще в епоху зародження та розвитку економічного лібералізму. В Європі перше страхове товариство виникло в Ісландії в XII ст. Заможні селяни об'єднувалися у спільноту для взаємного захисту від втрат на випадок вогню, граду чи загибелі худоби. При страхуванні частина збитків відшкодовувалася грішми, а частина натурою, тобто матеріалами або працею.

У кінці XVIII ст. (страхування від граду) і в першій половині XIX ст. (страхування худоби) у Франції і Німеччині розпочинають свою діяльність великі страхові акціонерні і взаємні товариства. Першою організацією цього виду страхування на території Російської імперії було Ліфляндське товариство взаємного страхування посівів від градобою, організоване в Прибалтійському краю [3, с. 53].

У Франції в 1750 році група фермерів об'єдналась у спілку зі взаємного страхування сільськогосподарських посівів. З того часу практично в усіх розвинених країнах функціонують різні схеми страхування, найбільш розповсюдженими з яких є страхування сільськогосподарських культур, страхування доходів, а також програми зі стабілізації доходів [5].

Сучасні загальносвітові тенденції засвідчують про те, що ринок аграрного страхування виступає невід'ємною частиною фінансового ринку. Рівень його капіталізації за даними Проекту розвитку агробізнесу МФК, складає 7,1 млрд доларів США. У розрізі видів аграрного страхування 50 % вказаного страхового ринку припадає на мультиризикове страхування врожаю, 22 % займає сектор страхування від граду, 17 % формує комплексне страхування фермерських господарств та 11 % світового ринку складає страхування сільськогосподарських тварин [11]. За міжконтинентальним розподілом більше половини аграрного страхового бізнесу знаходиться в Північній Америці (51 % всіх страхових платежів), 36 % в країнах Європейського Союзу, 6 % – Індії, 2 % – Африки та 5 % – Латинської Америки [10].

Український аграрний страховий ринок також має значний потенціал свого розвитку. Ємкість вітчизняного ринку сільськогосподарського страхування тільки при страхуванні врожаю зернових оцінюється в 400–500 млн гривень на рік [9]. Однак, сучасний стан розвитку ринку аграрного страхування в Україні поки що, на жаль, далекий від потенційних можливостей свого розвитку.

Подальшу активізацію ринку аграрного страхування в Україні вбачаємо в комплексному підході, який заснований на взаємодії інституціональних чинників орієнтованих на формування цілісної системи страхування аграрних ризиків. Наукове обґрунтування та практична реалізація стратегії розвитку ринку аграрного страхування спрямована на досягнення синергетичного ефекту від збалансування фінансово-економічного, соціального та екологічного аспектів аграрного виробництва. Йдеться про забезпечення беззбитковості аграрних підприємств завдяки використанню системи страхування, як інструмента мінімізації ризиків у сфері сільськогосподарського виробництва (рис. 1).

Представлені інституціональні чинники поділені на чотири взаємопов'язаних блоків. *Перший блок* присвячений теоретико-методологічному забезпеченню процесу надання страхового захисту аграріям. Виходячи із економічної природи, сутності та функцій страхування, сформулюємо його мету та окреслимо основні завдання. Отже, метою аграрного страхування є забезпечення системного захисту майнових інтересів аграріїв, на випадок конкретних подій, перелік яких зафіксовано у правилах або страхових договорах. У відповідності до мети формулюються завдання: а) максимально убезпечити соціально-економічні та екологічні інтереси аграріїв на випадок настання страхових продій шляхом укладання та переукладання договорів страхування; б) забезпечити безперервність та циклічність аграрного виробництва у разі

настання страхових подій шляхом розподілу, перерозподілу страхових резервів страховика; в) мінімізувати витрати державного та місцевих бюджетів на подолання непередбачених подій, пов'язаних з негативним проявом різноманітних ризиків.

Блоки	Формування напрямів стратегії розвитку ринку аграрного страхування	Складові елементи стратегії розвитку ринку аграрного страхування
I	Теоретико-методологічне забезпечення процесу надання страхового захисту аграріям	<ul style="list-style-type: none"> • формування мети та завдань, які стоять перед страхуванням; • застосування системи «ризик-менеджмент» щодо аграрних ризиків; • забезпечення широкого асортименту страхових послуг аграріям; • визначення базових принципів, на яких формується система страхування; • проведення актуарних розрахунків
II	Інфраструктурне забезпечення розвитку ринку аграрного страхування	<ul style="list-style-type: none"> • формування сучасних інформаційних комунікацій між суб'єктами аграрного страхування; • організація інституту посередництва в сфері аграрного страхування; • запровадження сучасних маркетингових технологій щодо просування страхових послуг на ринок; • активізація інтеграційних зв'язків між аграріями, банківським і фінансовим капіталами, а також із страховиками
III	Формування фінансової безпеки страховика	<ul style="list-style-type: none"> • управління доходами та витратами страховика; • формування технічних резервів страховика; • забезпечення платоспроможності та ліквідності страхової компанії; • організація системи перестраховання аграрних ризиків
IV	Законодавче та нормативне забезпечення процесу надання страхових послуг аграріям	<ul style="list-style-type: none"> • прийняття відповідних нормативно-правових актів щодо активізації розвитку вітчизняного ринку аграрного страхування; • субсидування аграріям страхових премій; • удосконалення системи державного регулювання за страховою діяльністю; • гармонізація національного законодавства з директивами ЄС у сфері аграрного страхування

Рис. 1. Інституціональні чинники, забезпечення стратегії розвитку ринку аграрного страхування в Україні

Джерело: власні дослідження.

Необхідною умовою укладання договорів сільськогосподарського страхування є наявність ризику. Процес проведення страхування потребує визначеності щодо кількісної оцінки подій, які вже сталися, і тих подій, які можуть відбутися в майбутньому. В аграрному страхуванні необхідна також грошова інтерпретація можливих витрат пов'язаних з природними, техногенними, антропогенними, радіаційними та іншими ризиками. З цією метою доцільним є застосування системи «Ризик-менеджмент», яка розглядається як інструмент оптимізації антикризової діяльності. «Ризик-менеджмент» необхідно розглядати як багаторівневу систему управлінських заходів спрямовану на виявлення, ідентифікацію, оцінку, контроль та прогнозування подій, що можуть виникнути в процесі аграрного виробництва. Використання системи «Ризик-менеджмент» на сільськогосподарських підприємствах передбачає застосування стратегії нейтралізації ризиків. У науковій літературі, як правило, виділяють три основних методи нейтралізації ризиків: диверсифікація, хеджування та страхування. Як свідчить господарська практика виробників сільськогосподарської продукції країн Європейського Союзу, США та Канади, страхування є найвагомим елементом системи управління ризиком. Від 40 до 80 % фінансових ресурсів, які витрачаються на антикризову діяльність, спрямовуються на страхування.

Пріоритетним вектором розвитку вітчизняної індустрії страхування є удосконалення та урізноманітнення спектру страхових послуг, що надаються аграріям. Зазвичай при укладанні договорів страхування сільськогосподарських культур вітчизняні страхові компанії пропонують певний набір страхових продуктів, які можна поділити на дві групи: класичні – ті, що базуються на оцінці збитків, та індексні – які визначаються за допомогою певних індексів. Основні переваги та існуючі недоліки страхових продуктів, які пропонуються аграріям, відображені в таблиці 1.

Побудова сучасної системи аграрного страхування повинна ґрунтуватися на певних принципах, а саме: наявність майнового інтересу до страхування; забезпечення найвищого рівня довіри між суб'єктам страхування; відшкодування фактичних збитків страхувальнику в межах відповідальності страховика; контрибуції; суброгації; диверсифікації ризиків тощо.

Ключовим елементом взаємовідносин між страховиком та страхувальником виступають страхові тарифи. За допомогою актуарних розрахунків обґрунтовується величина страхових тарифів, яка має максимально відповідати ризикам, що покриваються страхуванням.

При здійсненні розрахунків страхових тарифів для страхування сільськогосподарських ризиків необхідно дотримуватись певних умов, а саме: еквівалентності інтересів між учасниками страхування; доступності страхових тарифів для широкого кола страхувальників; стабільності розмірів страхових тарифів протягом тривалого часу; розширення обсягу страхової відповідальності

(якщо дозволяють діючі тарифні ставки); забезпечення самоокупності та рентабельності страхових операцій.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика позитивних на негативних рис страхових продуктів для аграрного сектору України

Назва продукту	Основні позитивні риси	Основні негативні риси
<i>Класичні страхові продукти</i>		
Страховання від окремих ризиків	<ul style="list-style-type: none"> - вільний вибір страхувальником одного або декількох ризиків, які найбільш загрожують виробництву с.-г. продукції; - можливість поєднання взаємопов'язаних ризиків з метою посилення страхового захисту аграріїв; - економія коштів аграріїв, які витрачаються на страхування 	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень страхового покриття; - заподіяння збитків аграріям через вплив інших ризиків, що не були включенні до умов страхового договору; - страхуються ризики, як правило, з низькою ймовірністю настання і низькими ставками премій
Комплексне (мультиризикове) страхування	<ul style="list-style-type: none"> - широке покриття ризиків (від 5 до 15) на випадок яких страхувальник може застрахувати с.-г. культури; - страхувальник отримує максимально можливий страховий захист, що забезпечує його від непередбачених витрат, пов'язаних з появою страхових ризиків 	<ul style="list-style-type: none"> - висока ціна даного страхового продукту для с.-г. підприємств; - наявність проблеми асиметрії інформації, - складність оцінки ризиків; - недостатній рівень платоспроможності страховиків
<i>Індексні страхові продукти</i>		
Страховання індексу врожайності	<ul style="list-style-type: none"> - надає всебічний захист від ризиків, пов'язаних з погодними умовами; - через механізм страхових субсидій держава може підтримувати виробників, надаючи різні суми допомоги на одиницю площі, балунтуючись на індексі врожайності по кожному районі 	<ul style="list-style-type: none"> - великі витрати страхових компаній на проведення до страхових експертів і процедур визначення розмірів збитків після настання страхових подій, що впливає на вартість страхових послуг для с.-г. підприємств; - відсутність єдиних стандартів для розрахунку страхових сум і визначення розмірів збитків, що надає можливості для шахрайства, як з боку страхувальників, так і страховиків; - непрозора для всіх учасників страхових взаємовідносин процедура розрахунків вартості врожаю, об'єму витрат на вирощування, а звідси і розрахунок страхових сум і сум страхового відшкодування; - вузьке охоплення ризиків, які покриваються страхуванням
Страховання індексу доходності	<ul style="list-style-type: none"> - можливість отримання страхового відшкодування у випадку, коли урожайність та ціна продукції знижуються у порівнянні з запланованим рівнем 	
Страховання врожаю на основі індексу погоди	<ul style="list-style-type: none"> - дозволяє визначити реальний рівень втрати врожаю від несприятливих погодних умов; - надає можливість встановити суму історичних виплат, яку страховик мав би виплати за минулі періоди; - має необхідну гнучкість щодо врахування інтересів страхувальників 	

Джерело: власні дослідження.

У міжнародній практиці аграрного страхування дотримуються принципу забезпечення актуарної збалансованості, тобто здатності покривати страхові виплати у разі настання страхового випадку за рахунок коштів накопичених у страхових резервах. Така збалансованість базується, насамперед, за рахунок ймовірності настання того або іншого страхового випадку. При цьому, чим довше період спостереження і фіксації фактів настання страхового випадку, тим більша точність актуарних розрахунків.

При страхуванні погодних ризиків, надійність страхової системи підвищується шляхом страхування ризиків на великій території з різноманітними природно-кліматичними умовами, коли виплати відшкодування в потерпілих районах значною мірою компенсуються нагромадженням страхових внесків в інших (не потерпілих) районах, тобто стабільність страхової системи вимагає також географічного розподілу ризиків.

Другий блок присвячений обґрунтуванню інфраструктурного забезпечення розвитку ринку аграрного страхування. Відсутність належних комунікаційних зв'язків між суб'єктами ринку аграрного страхування спричиняє значні перешкоди для його розвитку. Звідси гостро постає завдання у формуванні сприятливого страхового співтовариства щодо підвищення фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств відносно проявів різноманітних ризиків.

Учасниками даного страхового співтовариства мають бути: страховики, тобто юридичні особи, які спеціалізуються у даному сегменті страхування; страхувальники, тобто сільськогосподарські підприємства, що зацікавлені у страхових послугах та, відповідно, в отриманні страхового захисту; страхові посередники, комерційні банки, інвестиційні фонди, аудиторські компанії, дорадчі товариства, які в своїй сукупності формують інфраструктурне забезпечення функціонування ринку страхових послуг в аграрній сфері; держава, яка забезпечує та регулює нормативно-правові та інституціональні аспекти функціонування ринку аграрного страхування.

Посилення та поглиблення комунікаційних зв'язків між суб'єктами аграрного страхування полягає у формуванні та широкому використанні сучасних інформаційних технологій, здатних забезпечити доступ до необхідної інформації, з метою активізації процесу страхування. В цьому контексті вагоме місце відводиться питанням організації страхового посередництва на ринку аграрного страхування.

У країнах Європейського Союзу страхове посередництво активно розвивається і має законодавче регулювання. Так, основним регламентуючим документом є Директива 2002/92/ЄС Європейського парламенту і Ради «Про страхових посередників» від 9 грудня 2002 року. У теорії та практиці страхове посередництво умовно поділяється на прямих та непрямих посередників. Прямими страховими посередниками вважаються страхові агенти; страхові

брокери; перестрахові брокери. Непрямими страховими посередниками є: аварійні комісари; аджайстери; актуарії; диспашери; сюрвейтери.

Основними завданнями страхового посередництва є формування цілісної системи комунікаційних зв'язків спрямованих на активізацію процесу купівлі-продажу страхових послуг, а також обслуговування договорів страхування.

Пріоритетним напрямком удосконалення інфраструктурного забезпечення ринку аграрного страхування є використання маркетингових технологій. Враховуючи специфіку аграрного страхування, важливим є визначення на концептуальному рівні основних завдань, які вирішуються за допомогою маркетингових заходів: максимальна адаптація страхових послуг до потреб ринку; забезпечення широкого асортименту страхових послуг у відповідності до існуючих страхових потреб потенційних клієнтів (аграріїв); використання різноманітних способів контакту (роз'яснювальна робота, агітаційна робота, реклама тощо) з майбутніми страхувальниками заради збільшення страхового інтересу у потенційних клієнтів щодо укладання договорів аграрного страхування; формування ринкового попиту не лише стосовно конкретних страхових послуг, а взагалі закріплення у суспільній свідомості позитивного іміджу страхової компанії; прогнозування майбутньої кон'юнктури ринку страхових послуг; розвиток стратегічного планування в сфері страхової діяльності; забезпечення прибутковості та рентабельності роботи страхової компанії від надання страхових послуг аграріям.

Сучасний ринок аграрного страхування активно реагує на загальні тенденції розвитку бізнесу і, йдучи шляхом прокладеним іншими фінансовими структурами, має активно опановувати чотири ІТ технології, здатні підвищити технологічність традиційних бізнес процесів та каналів збуту, серед яких: автоматизація бізнес процесів (ERP-системи); оптимізація процесів взаємодії із клієнтами (CRM-системи); використання можливостей Інтернету як достатньо перспективного каналу продажу (системи он-лайн-страхування); запровадження аналітичних рішень (управління ризиками, активами, пасивами страховика тощо).

Інтенсивний розвиток аграрного виробництва потребує відповідних капіталовкладень у вигляді банківського кредитування та залучення інвестиційних ресурсів на короткострокову та довгострокову перспективу. Звісно, спрямування грошових потоків в аграрний сектор економіки пов'язано з цілою низкою ризиків (природних, техногенних, антропогенних, радіаційних тощо), які необхідно максимально нейтралізувати, тим самим забезпечуючи фінансові гарантії для інвестора. Мова йде про необхідність формування інтеграційних зв'язків на взаємовигідній основі між аграріями, банківськими установами, інвестиційними фондами, а також страховими компаніями. Прикладом такої співпраці може стати створення «фінансового супермаркету», де кожен клієнт може задовольнити як потреби в банківському обслуговуванні, фінансовому консалтингу, так і у страховому інтересі. Банкострахування сприяє поліпшенню ліквідності банку і

відображає тенденції до універсалізації банківської діяльності та посилює конкуренцію на страховому ринку.

У країнах Західної Європи активно розвиваються банкосяюранс – це галузь, яка поєднує страхові та банківські продукти й послуги, що надаються через загальний канал дистрибуції певним групам клієнтів. Така форма співпраці між фінансовими інституціями та виробниками сільськогосподарської продукції є доволі перспективною, що потребує відповідного нормативно-правового унормування на законодавчому рівні.

Необхідною умовою подальшого розвитку та ефективного функціонування ринку аграрного страхування є забезпечення фінансової безпеки страховика. Цим питанням присвячено *третій блок*. Фінансова стабільність страхової організації в науковій літературі розглядається як здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також змін в економічній кон'юктурі. Дане питання особливо актуальне для такого сегменту страхування, як аграрне. Адже, приймаючи на страхування сільськогосподарські ризики, страховик повинен мати фінансове покриття на випадок настання страхових подій. У цьому контексті важливим є максимальне збалансування доходної та видаткової частин бюджету страхової компанії з метою забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності страховика, що досягається завдяки:

- формуванню в достатньому обсязі статутного фонду та гарантійного фонду страховика;
- нарощуванню страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань;
- максимальному можливому охопленню страхуванням сільськогосподарських ризиків;
- налагодженій системі бюджетування фінансової діяльності страховика;
- використанню системи перестраховання сільськогосподарських ризиків.

З метою збереження ліквідності, платоспроможності страховика та пом'якшення фінансових наслідків прояву страхових подій доцільно застосовувати систему перестраховання сільськогосподарських ризиків. У класичному розумінні перестраховання визначається як механізм замкнених економічних відносин між страховими компаніями, при яких страховик, приймаючи на страхування ризики, передає на погоджених умовах певну частину відповідальності іншим страховикам, з метою створення збалансованого портфеля ризиків, забезпечення фінансової стійкості і беззбитковості страхових операцій.

Функціонування дієвої системи перестраховання сільськогосподарських ризиків дозволить страховикам: створити додаткові фінансові можливості щодо убезпечення майнових інтересів аграріїв; підвищити гарантії страховиків (перестраховиків) за взяті на себе фінансові зобов'язання по відшкодуванню збитків постраждалим внаслідок настання страхових подій; диференціювати сільськогосподарські ризики, як у часі, так і в просторі, між учасниками

страхового ринку, що забезпечить оптимізацію страхового портфеля страховика на випадок необхідності відшкодування збитків у крупних розмірах.

Формування конкурентоспроможного ринку аграрного страхування потребує чіткого регулювання системи законодавчого та нормативного забезпечення процесу надання страхових послуг аграріям. Цим питанням присвячений *четвертий блок*. Аналіз чинного законодавства в даній сфері дає підстави для обґрунтування пропозицій та внесення рекомендацій щодо удосконалення діючої системи страхового захисту аграріїв.

1. Вважаємо за доцільне прийняття Закону України «Про особливості страхування аграрних ризиків». Прийняття даного закону дозволить на єдиній концептуальній основі упорядкувати норми різноманітних правових актів і забезпечити системний підхід до правового регулювання страхових відносин у сфері аграрного бізнесу.

2. Додатковим стимулом до розвитку вітчизняного ринку аграрного страхування може стати державне заохочення виробників сільськогосподарської продукції до системи страхування через механізм субсидування страхових премій. У цьому контексті важливим є прийняття Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» у якому має бути визначений повний перелік об'єктів та видів страхування щодо доцільності надання державних субсидій. Гострота даного питання пов'язана з необхідністю збалансування фінансово-економічних інтересів, як страхувальників, так і страховиків. За допомогою субсидування страхових премій можливо суттєво розширити покриття страхуванням сільськогосподарських ризиків, що надасть аграріям необхідний страховий захист, а страховикам додаткові кошти для формування страхових резервів для відшкодування збитків спричинених настанням страхових подій.

3. Ефективне функціонування системи страхового захисту аграріїв неможливе без удосконалення системи державного регулювання за страховою діяльністю. Має бути створений чіткий розподіл та здійснена регламентація між державними та недержавними органами, задіяними в процесі страхування. Важливо наголосити на посиленні адміністративної та майнової відповідальності всіх суб'єктів аграрного страхування за невиконання, або неналежне виконання обов'язків передбачених чинним законодавством та/або договором страхування. З метою задоволення попиту на страхові послуги аграріїв пропонується створення Агенції з питань страхового захисту сільськогосподарського виробництва та управління ризиками. Пріоритетними завданнями такої Агенції є завчасне попередження та локалізація ризикових ситуацій, які можуть негативно вплинути на процес аграрного виробництва; проведення моніторингу наявних страхових продуктів на ринку та консультування аграріїв щодо їх придбання; розробка пропозицій страховикам щодо існуючих потреб на страхові послуги.

В умовах поступової інтеграції вітчизняного страхового ринку у загальноєвропейський страховий простір постає завдання в адаптації чинного законодавства до Директив ЄС. Метою формування єдиного страхового ринку в рамках ЄС є забезпечення вільного руху страхових послуг, капіталу, що сприяє розвитку конкуренції між страховиками та підвищення якості обслуговування страхувальників. Визначальними умовами функціонування європейського страхового співтовариства є встановлення:

- єдиних правил щодо фінансових гарантій – платоспроможності та гарантійного фонду страховика;
- єдиного групування класів страхування, що забезпечує уніфікацію страхового продукту;
- єдиних правил ліцензування для уніфікації вимог щодо ліцензування страхової діяльності на території всіх країн-членів ЄС;
- правил, які визначають відповідальність національних органів нагляду за регулюванням страхової діяльності, що передбачає розподіл відповідальності між країнами, в яких випускається на ринок страховий продукт.

Гармонізація національного законодавства з директивами ЄС у сфері страхування сприятиме підвищенню надійності та ефективності системи страхового захисту аграріїв. Всезростаючі вимоги до страховиків у частині забезпечення їх платоспроможності та ліквідності висуваються з метою максимального убезпечення економічних інтересів страхувальників, як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу. Стабільність та непорушність системи страхування сільськогосподарських ризиків пов'язана із ефективністю взаємодії двох фундаментальних складових: 1) наявністю у аграріїв постійного попиту та відповідного фінансового забезпечення на купівлю страхових послуг; 2) можливістю страховиків надавати зазначені страхові послуги у відповідності до існуючих міжнародних стандартів якості обслуговування страхувальників. Збалансування інтересів та можливостей суб'єктів страхового ринку забезпечить необхідні передумови для формування конкурентоспроможного ринку аграрного страхування в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах прояву різноманітних ризиків зумовлює необхідність убезпечення соціально-економічних та екологічних інтересів аграріїв за допомогою страхового захисту. Розроблені та запропоновані інституціональні чинники розвитку системи аграрного страхування спрямовані на створення сприятливого середовища щодо введення убезпеченої підприємницької діяльності, як для аграріїв, так і страхових компаній. Кінцевою метою запропонованих заходів є формування цілісної стратегії страхових відносин, які повинні стати підґрунтям для економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Література

1. *Борисова В.А.* Страховий захист ресурсного потенціалу АПК / В.А. Борисова. – Суми: Довкілля, 2002. – 196 с.
2. *Гудзь О.Є.* Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія / О.Є. Гудзь. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007. – 578 с.
3. Історія страхування: підручник / С.К. Реверчук, Т.В. Сива, С.І. Кубів [та ін.] за ред. С.К. Реверчука. – К.: Знання, 2005 – 213 с.
4. *Навроцький С.А.* Соціально-економічні аспекти страхування в АПК: монографія / С.А. Навроцький. – Суми: Довкілля, 2004. – 316 с.
5. *Паска І.М.* Досвід сільськогосподарського страхування за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.btsau.kiev.ua>.
6. Страхові послуги: підручник / С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманова [та ін.]; за наук. ред. С.С. Осадця, Т.М. Артюх. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.
7. Страхування: підручник / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, Р.В. Пікус [та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
8. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / М.Я. Дем'яненко, В.М. Алексійчук, А.Г. Борщ [та ін.]; за наук. ред. М.Я. Дем'яненко. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 645 с.
9. Міністерство аграрної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.
10. Портал о селскохозяйственном страховании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroinsurance.com>.
11. Ліга страхових організацій України (ЛІСОУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uainsur.com>.
12. Агробізнес. Український портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://agrobiznes.com.ua>.